

Інформаційна довідка

РОМА - самоназва етнічної спільноти (загальновідомий екзонім –цигани, в тексті в подальшому - роми), належить до індійської групи індоєвропейської мовної сім'ї.

Генетично роми пов'язані з мобільними соціально-професійними групами (кастами) населення центральної та північно-західної Індії. Найбільш вірогідною теорією про причину та час однієї з хвиль міграції ромів на іраномовні території перед 300 роком до н.е. – очевидно, як наслідок навали Александра Великого в північно-західну Індію у 327-326 роках н.е. Довго прабатьківщиною ромів вважали Єгипет, з чим пов'язана й низка назв в Європі (англ. Gypsies - "єгиптяни", угор. Pharao перек - "фараонів народ" - тощо).

Перша згадка про ромів(циган) на території Європи датується 1322 роком. Про це розповідають записки двох монахів-францисканців - Симона Симіоніса та Хуго Освіченого, які бачили на острові Крит людей, що жили в шатрах і дотримувалися обрядів грецької православної церкви. В Греції, перед тим як потрапити в інші країни Європи, вони отримали назву «аттіганос» («атсинганос»), що означає віщун, ясновидець.

Після нашествия турецьких військ на Балкани 1418 р. Роми протягом десятиліття розселяються по всій Європі.

Перші писемні згадки про ромів на українських землях, що входили до Великого князівства Литовського і Королівства Польського, відносяться до початку 15 століття (грамоти польських королів, львівівські актові книги, Статути Великого князівства Литовського). Досить рано роми з'явилися на півдні Криму.

Більшість ромів прийшли з Балкано-Карпатського регіону. Серед них влахи (влахуря), пов'язані з Молдавським князівством і Волоцьким князівством (Волощиною). кримські рома (самоназва — киримітка рома) — досить замкнена група, яка користується діалектом балканського типу. Їхні предки прийшли до Криму з Бессарабії на початку 19 ст., там прийняли іслам і зазнали значного кримськотатарського культурного та мовного впливів.

Карпатська група представлена словацькими (сервітіка рома), угорськими (унгріко рома) та плащунами, предки яких прийшли з Карпатсько-Трансильванського регіону, вірогідно в 17—18 ст.

Українських ромів називали "сербами", оскільки, найімовірніше, вони прийшли з Румунії через Сербію (самоназва — "серви" (Servy) або українські роми. Незважаючи на різні маршрути міграції носіїв ромських діалектів Servy і

Влахурія, обидва впродовж останніх століть зазнають значних мовних інновацій, що дало підстави в 1920-х рр. Академіку О.Баранникову назвати їх діалектами "українських циган". Деякі сучасні дослідники пов'язують слово "серв" із румун. serv ("кріпак"), оскільки в румун. князівствах із 16 ст. до 1864 роми перебували у статусі коронних (верховного володаря), поміщицьких (бояр) і монастирських. Після скасування рабства відбулися міграційний вибух і розселення в різних країнах найчисельнішої етнодіалектної групи ромів - "келдерарів".

У Речі Посполитій після 1624р. ромів підпорядковували управлінню і суду старшин - ромських королів, які при призначенні отримували королівську грамоту. Ця посада проіснувала до кінця 18 ст.

У Гетьманщині з середини 17 століття роми, спорадично розселилися серед українського населення, були приписані до козацьких полків. Переписом 1732 року слобідських козацьких полків зафіксовано 4500 ромів, з яких лише 11 осілих. Для збору податків у 18 ст. в Лівобережній Україні створено інститут полкових отаманів "циган малоросійських". Отаманів призначали відкупщиками оброку з ромів; останнім отаманом ромів 1763 р. було призначено В.Міненка. Указ Правительствующого Сенату 1766р. визначив оподаткування ромів у Слобідсько-Українській губернії (у 1779р. - 402 особи). Указ Правительствующого Сенату 1783 передбачав, "щоб усі вони в зручних і пристойних місцях поселені були і бездозвільно ніде не вешталися", ромів зараховували до державних селян. Від'їзди з місць проживання дозволялися лише за наявності виїзних документів. Опис Київського намісництва 1786 зафіксував у цьому регіоні 2068 ромів. 1792 р. видано указ імп.Катерини II, даний генерал-прокурору, "Про залишення на колишньому окладі прийшлих із Малоросії в Катеринославську губернію різного звання людей; про причислення всіх ромів, які в тій губернії живуть, до поселення казенного відомства; про стягнення з них поземельних грошей і про дозвіл їм записуватися в міщанство і цехи". В указі 1800 згадується, що в губерніях "цигани вийшли в купці та міщани". З появою ромських хорів та оркестрів виокремився прошарок артистів.

Після приєднання Бессарабії до Російської імперії в Бессарабській обл. число ромів збільшилося з 221 родини в 1812р. до 1135 родин в 1839. Їх намагались оселити на землі. 1838 осілих і кочових коронних ромів краю (4883 особи) підпорядковували управлінню Дунайського козацького війська, мотивуючи це тим, що роми "за природою прихильні до коней і найкращі коновали й ковалі". На поч. 1850-х рр. роми становили 22,7 % війська, до якого були зараховані разом із землями. Роми боролися за вихід із війська, і більшість із них відрахували з козацького стану. Незважаючи на це, ще 1958 більшість ромів с.Фараонівки називали себе "козаками", пам'ятаючи, що цей статус давав їм у минулому соціальні переваги порівняно із закріпаченим населенням.

Подібні назви збереглися в топонімії України: ромські села Каїри (нині с. Крива Балка) і Фараонівка (нині обидва села Саратського р-ну Одес. обл.). Сусідні укр. і молдов. селяни називали їх "хвараонами".

1839 рос. імп. Микола I підписав указ, за яким до 1841 треба було розселити ромів у казенних поселеннях. У Київській губернії було "задворено" 160 родин. 1866—1917 р. ця політика в Російській імперії була послаблена.

Щодо ромів Закарпаття, яке входило до Угорського королівства (у складі держави Габсбургів / Австро-Угорщини), провадилася політика асиміляції (мадяризації). Це призвело до формування в частини ромів Закарпаття преферованої угорської ідентичності (ще перепис 1989р. зафіксував у регіоні 66,2 % ромів, які вважали рідною угор. мову). У роки Першої світової війни в Закарпатті ромам — угорським підданам — за програмою МВС Угорщини (1916р.) бул заборонено кочувати; військовозобов'язаних забирали до війська, решту — примусово розміщували в поселеннях. Це стало одним із факторів міграції частини ромів до Російської імперії.

У Чехословаччині, до якої увійшло 1919р. Закарпаття, впроваджувалася політика чехізації. 1927 прийнято закон, яким роми визначались як асоціальні громадяни, а тому вводилися певні обмеження їхніх свобод; разом із цим 1927р. в Ужгороді була відкрита перша ромська школа. За переписом 1930 р., в Підкарпатській Русі чисельність ромів за десятиріччя зросла з 444 до 1357 осіб (за переписом 31 січня 1941р. -1204 особи).

Після I світ. війни роми на Буковині у складі Румунії декларували себе "румунами". Осілі роми -музиканти із сіл Глиниця та Шипинці (нині обидва села Кіцманського р-ну Чернів. обл.; розмовляли місцевою говіркою української) формували оркестри (зазвичай акордеон, скрипка, тромпет, тарамбука, контрабас та цимбали) і вирушали на заробітки за кордон до Польщі.

У 2-й Речі Посполитій, за переписом 1930, мешкало близько 30 тис. ромів , більшість вели кочовий спосіб життя (польська рома, келдераря, ловаря), осілі т. зв. карпатські роми (бергітка рома) жили переважно в Галичині. Найбільш заможними були келдераря, які мігрували наприкінці 19 ст. з Румунії. Після 1918р. їхні ватажки (із роду Квіків) проголошували себе королями. Траплялося, що на одній території було кілька "королів" новоприбулих ромів , які конкурували з головами місцевих польських ромських громад за визнання місцевою чи центральною владою. Водночас політика польських урядів у національному питанні коливалася між концепцією асиміляції та деклараційними запевненнями щодо наявності цілого ряду привілеїв, головним чином у сфері культури.

В радянській Україні перепис 1926 зафіксував 13 750 ромів (у містах — 2570 осіб, у селах — 11 тис. осіб), у Криму — 1300 ромів . Крім того, десятки тисяч ромів кочували і не були охоплені переписом.

У ході здійснення радянської політики "коренізації" протягом 1921-24 років, виконуючи постанови ВУЦВК, відділи у справах національних меншин окружних виконкомів виділяли ромам із місцевих бюджетів кошти на будівництво житлових приміщень, культурно-освітніх закладів, відкриття кустарних майстерень, земельні ділянки для ведення сільського господарства. Восени 1927 РНК УСРР ухвалила постанову "Про організацію виробничих артілей циганів та про заходи стимулювання переходу кочуючих циганів до кустарної виробничої діяльності". У Києві, Полтаві, Харкові, Одесі, Вінниці та ін. містах були відкриті ромські напівпрофесійні та аматорські музично-хореографічні колективи.

Упродовж 1928 в пд.-сх. округах України на осілий спосіб життя із зареєстрованих 1218 сімей (5302 особи) на Харківщині перейшло 417 сімей, Херсонщині — 96, Одещині — 68, Лубенщині — 42, Миколаївщині — 20. 1930—32 у Сталінській окрузі оселилося 420 сімей, Подільській окрузі — 110, Бердичівській окрузі — 108, Тульчинській окрузі — 101 сім'я. У містах роми-чоловіки працювали в кустарних майстернях, на заводах, фабриках, жінки - у виробничих артілях, торгівлі.

З початком колективізації сільського господарства в УСРР/ УРСР, на підставі постанови Центр. комісії у справах нац. меншин при ВУЦВК (1931) "Про прискорене притягнення малочисельних нацменів (ассирійців та циган) до хліборобства", почалася організація ромських колгоспів, переважно невеликих, оскільки роми мешкали на хуторах по 15—30 родин. Сільське населення під час Голодомору 1932—1933 років в УСРР в намаганні врятуватися поверталось до кочування, частина стала жертвою Голодомору.

У ході втілення рад. політики "коренізації" в СРСР було створено ромську писемність на базі кирилиці, формувалися осередки ромської інтелігенції. Наприкінці 1920-х рр. в СРСР друкувалися і журнали "Романи зоря" ("Циганська зоря") та "Нево дром" ("Новий шлях"). 1931 при Кабінеті національних меншин при ВУАН було створено ромський відділ і опубліковано працю О.Баранникова "Українські цигани". 24 січня 1938 була прийнята секретна Постанова ЦК ВКП(б) "Про ліквідацію національних шкіл і національних відділень у школах". Ромські класи у школах були ліквідовані "як шкідливі, які відгороджують дітей від радянського життя". Багато ромів зазнали сталінських репресій, оскільки мали іноземні паспорти, валюту (іноз. монети, у т. ч. золоті) та родичів за кордоном.

Під час Другої світової війни роми служили в лавах Червоної армії, партизанських загонах, (були окремі ромські загони у Ковпака) ромські мистецькі колективи давали концерти на фронті. Гітлерівці та їхні союзники на окупованій території України винищили близько 80 відсотків ромського населення України. Тільки депортованих в Україну з Румунії ромів загинуло близько 15 тисяч. Геноцид щодо кочових і осілих ромів здійснювався як в організованій, так і в спонтанній формах.

Згідно з постановою ВР України № 2084-IV від 2004 р. на державному рівні в Україні щорічно 2 серпня відзначається Міжнародний день Геноциду ромів, досліджується історія, встановлюються пам'ятні знаки на місцях розстрілів.

23 вересня 2016 року за вимогою Всеукраїнської спілки громадських організацій «Конгрес ромен України» у Бабиному Яру був встановлений пам'ятник ромським жертвам Бабиного Яру. «Ромська Кибітка», що була виготовлена за проектом академіка архітектури Ігнаценка А.Ф., ромом за походженням.

Після визволення Криму 1944 разом із кримськими татарами та ін. етнічними групами ромів безпідставно депортували у східні райони СРСР. Більшість кримських ромів повернулися в попередні місця вже 1951—54 р. У радянські часи було видано низку урядових актів, спрямованих на перехід кочових ромів на осілість. Кочування майже повністю припинилося після указу Президії ВР СРСР 1956 "Про залучення до праці циган, які займаються бродяжництвом". Роми, отримавши прописку, стали прикріпленими до районів, в яких були виявлені органами МВС. Під загрозою кримінального покарання роми без особливого на те дозволу від органів влади не могли залишати район свого проживання. Роми і нині дотримуються переважно квартального способу розселення. Компактні поселення розташовані переважно на Закарпатті (49 т. зв. таборів).

РОМСЬКИЙ РУХ

Щороку 8 квітня ромською спільнотою відзначається Міжнародний день ромів. В цей день 1971 року у Лондоні відбувся Конгрес ромів на якому було започатковано всесвітній ромський рух, затверджено офіційний прапор і гімн ромів. З нагоди свята в цей день в багатьох країнах світу відбуваються урочистості, концерти, фестивалі, виставки, зустрічі з офіційними особами...

На початку 1990-х рр. відбувається сплеск активності самоорганізації ромів на пострадянському просторі. Нині діють кілька загальноукраїнських ромських

громадських організацій, понад 100 національно-культурних товариств регіонального і місцевого рівнів.

Першою всеукраїнською організацією ромської спільноти в Україні стала спілка громадських організацій «Конгрес ромен України» -, чільним статутним завданням якої є представлення інтересів і захист законних соціальних, творчих, національно-культурних прав ромського народу. Організація сприяє інтеграції ромен в українське суспільство, їх участі в державних, громадських інституціях та підтримує міжнародні контакти з Радою Європи, ОБСЄ, Всесвітнім Союзом ромен.

За ініціативи Конгресу та при активній участі в розробці, разом з центральними органами виконавчої влади підготовлені проекти Державних Програм соціально-духовного відродження ромського етносу в Україні різних періодів. Конгрес лобював питання впровадження згаданих Стратегій та Програм на різних рівнях та проводив моніторинг її реалізації. Також Конгресом реалізовано низку заходів: нарад, конференцій, громадських слухань з проблем реалізації Програми, в яких брали участь представники Ради Європи, депутати ВРУ, центральних та регіональних органів управління, керівники громадських організацій ромів. Були проведені круглі столи “Проблеми культури та освіти рома в Україні”, тренінги для лідерів громадських об’єднань рома та ініціативних груп - “Робота в громадських об’єднаннях. Активізація громадських об’єднань” Надавалась консультативна допомога з питань створення та діяльності громадських організацій і благодійних фондів, проведені консультації і роз’яснення з правових проблем, що виникають в повсякденному житті. Видано посібник-довідник з правових питань.

Створений фільм “Живіть, рома”. Організація також сприяє навчанню молоді рома в вищих навчальних закладах України.

Зазначені заходи і ініціативи обумовили створення мережі ромських організацій в регіонах та сприяли становленню ромського руху в Україні.

Конгрес ініціював слухання «Про сучасне становище народу рома в Україні», які відбулися 12 квітня 2005 року на розширеному засіданні Комітету ВР України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. 18 травня 2005 року на засіданні Комітету ВР України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин були затверджені Рекомендації комітетських слухань. Для успішної реалізації та постійного контролю Конгресом утворено Моніторинговий комітет, до складу якого увійшли 13 представників регіональних організацій. Результатом роботи Моніторингового комітету став аналітичний огляд заходів з виконання цільової галузевої Програми соціально-духовного відродження ромів в Україні на період

до 2006 року опублікований у збірці «Рома України. Історичний та етнокультурний розвиток ромів України (XXI-XX ст.)».

На виконання Рекомендацій Комітету ВР України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Міністерством праці та соціальної політики України та Конгресом був розроблений план спільних заходів щодо працевлаштування, навчання, перекваліфікації, створення робочих місць для безробітних ромів та підписано відповідну спільну угоду.

Конгресом також ініційовано приєднання України до ромської Декади та внесення мови романі до переліку мов захищених Європейською Хартією регіональних або меншинних мов. Питання внесення мови романі до переліку мов захищених Хартією вирішено ВРУ позитивно.

2008 року Конгрес організував міжнародну ромознавчу науково-практичну конференцію: «Роми України із минулого у майбутнє», що стала значною подією в ромському громадському русі. Опубліковано збірник наукових праць за матеріалами конференції. В подальшому ВСГО «Конгрес Ромен України» реалізовано низку соціально значимих проектів, а саме: «Спонування влади до дій, спрямованих на покращення соціального статусу ромського населення», «Сприяння співпраці ромських правозахисних організацій у виробленні механізмів забезпечення ідентифікаційними документами»

Значну увагу Конгрес надає проблемі увічнення пам'яті Геноциду ромського народу в період Другої світової війни. Після багатолітньої боротьби з чиновництвом 23 вересня 2016 року в Бабиному Яру було встановлено та відкрито пам'ятник, шедевр мистецтва «Ромська кибітка», виготовлений за проектом Ігнащенка Анатолія Федоровича - архітектора, академіка ромського походження.

З метою практичної реалізації гарантованого законодавством України права на збереження, розвиток та популяризацію національними меншинами своєї культури, мови, звичаїв та традицій, пошуків ефективних шляхів реалізації гуманітарної політики держави за ініціативою Конгресу ромен України, Ради національних спільнот України, Асамблеї національностей України та за сприяння Міністерства культури України 25 листопада 2016 року відбулася Міжнародна конференція національних спільнот України «Будуймо нову європейську країну разом». Захід відбувся за участю представників Кабінету Міністрів і Верховної Ради України, європейських інституцій та дипломатичного корпусу, керівників етнічних товариств, діячів культури і мистецтв, фахівців і вчених з питань міжнаціональних відносин.

30 березня 2017 року презентовано річний проект "Думайдан-2017: гуртуймося біля шатра порозуміння". Метою проекту цього року є визначення причин непорозуміння між людьми з різних етнічних груп в суспільстві України та пошук шляхів їх недопущення. Учасники долучилися до дискусії і дізналися більше про історію ромського народу, зокрема і такі трагічні її моменти, як нацистський геноцид в часи Другої світової війни.

За ініціативи Конгресу та участі у розробленні в Україні прийнята Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року», яка визначає засади захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини шляхом забезпечення рівних прав і можливостей та її участі в соціально-економічному та культурному житті держави.

Також ромські ОГС надають значної уваги збереженню та популяризації традиційної ромської культури. Проводяться фестивалі та інші культурно-містецькі акції та заходи.

Перший Всеукраїнський фестиваль самодіяльних ромських колективів м.Біла церква 2004 рік. Засновник ВСГО «Конгрес ромен України»

В Україні працюють чимало ромських музичних колективів та виконавців, які працюють у різних напрямках і стилях (класика, фолк, джаз, рок, інше).

Дмитро Клімашенко співак, продюсер, телеведучий, композитор, режисер, заслужений артист України, Заслужений артист України **Петро Чорний**,

автор і співак, голова національно-культурної громадської організації «Ромале», **Василь Жадан. Віллі Пап-старший** заснував оркестр "Пап-джаз-квінтет", Закарпат. обласне т-во музичної культури ромів "Лаутарі", Ужгородський ромський театр і щорічний Міжнародний ромський джазовий фестиваль "Рар Jazz Fest" (проходить із 1997 в Ужгороді). Із 2009 в ефірі Закарпатської обласної державної телерадіокомпанії "Тиса-1" в редакції телерадіопрограм мовами нац. меншин вийшло понад 100 випусків програми "Романо дживіпен" ("Ромське життя").

8 квітня 2013 виданий Указ Президента України про прийняття "Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року". Хоча термін "цигани" є більш широким, самоназву "роми" оголошено їхнім етнонімом на I Всесвітньому конгресі циган у Лондоні (Велика Британія; квітень 1971) і рекомендовано Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи для використання в офіційних документах. Мова ("романі") належить до молодописемних мов, поділяється на кілька діалектів і розвивається в умовах білінгвізму її носіїв (2001 рідною мовою романі назвали 44,7 % Ц. в У., українську — 21,1 %). 2012 ромська мова за законом "Про засади мовної політики" включена до Європейської Хартії регіональних або меншинних мов.

В Україні, за переписом 2001, -47 587 осіб В Україні проживає ряд етнографічних груп ромів, серед яких - влахи, кишиньовці, келдерари, крими, ловаря, расейці, серви, унґріко рома, урсари та ін.

Труднощі з визначенням етнічної ідентичності та чисельності ромів пов'язані із соціальною і політичною розпорошеністю, відсутністю власної держави і, насамперед, відвертою або прихованою дискримінацією в країнах проживання. Загальна чисельність ромів у світі, за даними різних джерел до 18 млн осіб,

Культура та побут.

У культурі та побуті українських ромів тривалий час зберігалися патріархальні риси: збори громади, кочування на традиційно визначеній території, розподіл прибутків між членами групи, звичаєве право, зокрема, суд з авторитетних осіб (синдо, кріс) існування великої неподільної сім'ї. Серед згаданої національної спільноти стійко зберігаються поділ людей на "рома" (своїх) та "гадже" (чужих), повага до засадничих принципів своєї традиційної культури (зокрема правила ритуальної чистоти). Більшість ромів в Україні належать до православних, хоча серед них є і мусульмани, католики та протестанти різних течій.

Більшість ромів до 1956 року вели кочовий спосіб життя, зберігаючи традиційні заняття: ковальство, конярство, стельмаство, різьбярство, ювелірну справу, торгівлю, ворожіння, музичне виконавство та інше. Серед чоловічих занять поширеними були торгівля і обмін кіньми, у жінок - ворожіння. Роми уславилися як чудові митці - музиканти, танцюристи, співаки. Всесвітньовідомою популярністю на світських і релігійних. урочистостях користувалося музичне мистецтво ромів.

Мова

Ромська мова, романі- мова ромів, одна з індоарійської групи індоєвропейських мов. Крім ромів, індоарійськими мовами спілкуються мешканці сучасних Індії, Пакистану, Бангладеш та інших сусідніх країн. Ромська мова — єдина європейська та базується на лексиці санскриту, що є беззаперечним аргументом у вирішенні питання походження ромів.

Див. таблицю на ст.28 «Цигани» Ангус Фрейзер

Видатні роми: таланти без національних обмежень короткі відомості про знаменитостей ромського походження. Список, звісно, не є вичерпним. Однак кожна з цих історій доводить: талант не має національних обмежень.

Сер Чарльз Спенсер Чаплін (1889-1977 рр.) - король комедії і символ німого кіно. У той час, коли обличчя багатьох знаменитостей звукового кінематографа стерлися з пам'яті поколінь, Чаплін – завжди в тренді. Його «Великий диктатор», «Малюк» і «Золота лихоманка» стали вічною класикою, їх люблять та інтерпретують до сьогодні. Навколо родоводу унікального актора і режисер вирує багато міфів, але в своїй автобіографії Чаплін сам вказав, що його бабуся була ромкою.

Фламенко – музичний, пісенний і танцювальний стиль, який став символом Іспанії, зародився в Андалусії наприкінці 18-го сторіччя. У його джерел стояли саме роми. Завдяки їм світ насолоджується глибоким співом, пристрасними та

полум'яними звуками гітари. Серед найбільш відомих танцівників виконавець фламенко ромської крові - **Хоакін Кортес** (1969 р.н.). Народився в Кордові. Служить у Національному балеті Іспанії та підкорює сцени рівня «Метрополітен-опера». В якості сольного виконавця і хореографа подорожує по всьому світу зі своїми виступами у Лондоні, Пекіні, Токіо та інших. У 1999 році брав участь у церемоніях нагородження преміями «Оскар» та «Греммі». Його талан сяє у фільмах режисерів Карлоса Саури та Педро Альмодовара

Кармен Амайя (1913-1963 рр.). Королева фламенко", як її називають, почала свою кар'єру з ресторанів у Барселоні, щоб пізніше завоювати великі театри Парижа, Лондона та Нью-Йоркського «Карнегі-холу». Легендарна танцівниця була особисто запрошена виступати в Білому домі для президентів США.

Серж Лифар (Сергій Михайлович Ліфар 2 (15)

квітня 1905, Київ, Російська імперія - 15 грудня 1986, Лозанна, Швейцарія) — балетний танцівник та хореограф, відомий як один із найвидатніших танцівників ХХ століття, ром за походженням. Був засновником Академії танцю при «Гранд-Опера», ректором Інституту хореографії та Університету танцю Парижа, почесним президентом Всесвітньої ради танцю ЮНЕСКО. Сучасники називали його «богом танцю», «добрим генієм балету ХХ століття».

Яскравим представником непевершеного виконавця, класичної музики є ромський композитор **Янош Біхарі** (1764-1827 рр.). Його мелодії натхненні такими класиками як Ліст, Бетховен і Пабло Сарасате. Угорський скрипаль є автором 84-х робіт і творцем стилю «вербункош», з якого, як вважається, зароджувався чардаш. Разом зі своїм оркестром він грав під час Віденського Конгресу 1814 року, що відбувся після розгрому наполеонівської Франції.

Господар шести струн **Пако де Лусія** (1947-2014 рр.) є одним з найвідоміших фламенко-гітаристів світу. Франциско Санчес Гомес (саме таким є його справжнє ім'я) записав низку альбомів, в яких змішані ритми джазу, сальси та поп-музики. Грав у складі найвідомішого в світі тріо - разом із зірками цього жанру Аль Ді Меолою і Джоні Маклафліном записав 3 альбоми і гастролував по всьому світу. Пако де Лусія є автором музики до кількох фільмів, зокрема до стрічок «Кармен» та «Новий Дон Жуан». Ці роботи були номіновані на премію «BAFTA»— британський аналог голлівудського «Оскара», щорічна нагорода, яка присуджується Британською академією телебачення та кіномистецтва.

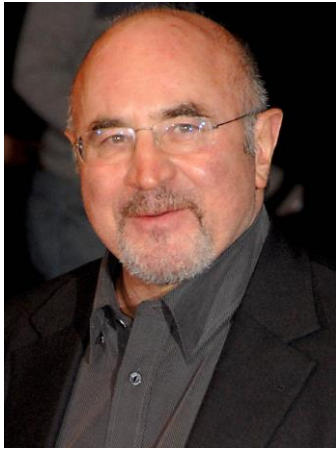
Теж фламенко, але у французькому стилі - це група **«Gypsy Kings»**. Виконавці є нащадками сімей Рейес і Баліардо, які ще під час громадянської війни покинули Іспанію і переїхали до Франції. Вже перший однойменний альбом цієї групи приніс їй почесну нагороду «Греммі». «Gypsy Kings» стали найвідомішим гуртом, що прославив фламенко і румбу численними світовими турне.

Із Францією пов'язана і творчість великого **Джанго Рейнхардта** (1910-1953 рр.). Народився він у Бельгії. Цей гітарист і композитор створив абсолютно новий стиль джазу - джипси суинг. Разом зі скрипалем Стефаном Грапеллі брав участь в квінтеті «Hot Club де Франс», гастролював по всій Європі. Дізнавшись про його неймовірну техніку гри, легендарний Дюк Еллінгтон запросив його попрацювати разом в Америці. Самоучка Джанго є автором декількох найвідоміших джазових стандартів, а таємниця його «повторюваних акордів» і досі зачаровує аудиторію.

Ромом є французький режисер **Тоні Гатліф** (1948 р.н.), родом він з Алжиру. Широкій аудиторії знайомий за фільмом на ромську тему «Гаджо Діло» (1997 р.). Ця стрічка - про дивного чужинця з Румунії. А в 2004-му, в Каннах, його фільм «Вигнанці» отримав нагороду за кращу режисуру.

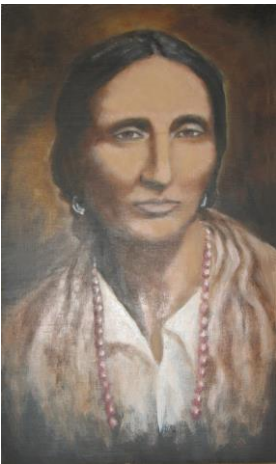
Ромська кров тече і в жилах голлівудського актора **Боба Хоскінса** (1942-2014 рр.) – ромкою була і його бабуся. Ім'я Хоскінса асоціюється з такими фільмами як «Ворог біля воріт», «Бразилія» Террі Гілліама, і «Довга Страсна п'ятниця» Джона Маккензі, де він знявся з Хелен Міррен. У 1987 році за гру в кримінальній драмі «Мона Ліза» отримав «Золотий глобус» і премію «ВАФТА» за кращу чоловічу роль, був номінований на «Оскар».

Самоучками є й музиканти унікального колективу з Будапешту - **«100 ромських скрипок»**. Оркестр утворений 1985 року. Не маючи перед собою нот, музиканти віртуозно виконують твори Брамса, Штрауса, Монті, Чайковського і, звичайно, угорський фолк. Дивовижні імпровізатори стали національним надбанням Угорщини і бажаними гостями на найкращих музичних сценах світу.

Про свої ромські корені не раз говорив англійський гітарист рок-титанів «Rolling Stones» **Ронні Вуд** (1947 р.н.). Крім того, що він є учасником знаменитої групи, майстер гри на гітарі працював у декількох музичних ансамблях з такими артистами як Джефф Бек, Ерік Клептон, група «Faces» з Родом Стюартом, а також в численних сольних проектах.

Польська поетеса **Броніслава Вайс** (1908-1987 рр.) є однією з найвідоміших поетес ромського походження. Її ромське ім'я – **Папуша**. Очолила табір, який осів після 1949 року в Польщі. Автор збірки віршів «Пісні Папуши» (1956 р.). Своє натхнення знаходила у традиційній ромській пісні, її вірші відображують нелегку долю ромського народу. Твори Папуші - чарівні і земні, барвисті та близькі до природи. Її роботи переведено на німецьку, англійську, французьку, іспанську, шведську та італійську мови. Збірник 25 разів видавався в Польщі; там же, в місті Гожув-Великопольський, їй встановлено пам'ятник. Її ім'ям названо одну з премій ромськомовної літератури.

В мистецтві пластики відкриваємо ще один ромський талант – це болгарський скульптор **Васко Василів** (1961 р.н.). Майстер вчився творити з каменю у вітчизняній школі в Куніно, потім у Національній академії, а зараз живе і працює в США. З 2009 року є членом декількох найпрестижніших міжнародних організацій в області скульптури, таких як Національні Центри скульптури у Гамільтоні, Нью-Йорку і скульптурна мережа в Мюнхені. Його роботи виставлялися по всій Європі, США і Японії. В рамках Гільдії творчого галереї в Нью-Джерсі брав участь у кількох виставках, його роботи є експонатами всесвітньо відомого Музею «Метрополітен».

Ігнащенко Анатолій Фёдорович -український архітектор. Почесний дійсний член (академік) Національної академії мистецтв України (2006), член-кореспондент Академії архітектури України (з 1995 року). Заслужений діяч мистецтв України (2000), Лауреат Державної премії ім. Т.Г. Шевченко (1994). За проектом Ігнащенко А.Ф. в Бабиному Яру встановлено пам'ятник «Ромська кибитка».

З кіно пов'язаний і французький футболіст ромського походження **Ерік Кантона** (1966 р.н.). Покинувши спорт, великий нападник знявся у таких стрічках як «Елізабет» з Кейт Бланшетт, «Французьке кіно» і «В пошуках Еріка». Футбольна кар'єра Кантона пов'язана головним чином з командою «Манчестер Юнайтед», де він грав з 1992 по 1997 роки. У 2004-му Кантона отримав приз Прем'єр-ліги як кращий іноземний гравець останнього десятиліття, і FIFA зарахувала його до 100 найбільш видатних футболістів сучасності.

Зірка боксу 20-30-х років 20-го століття **Йоганн**

Трольман (1907-1944 рр.) - німецький боксер ромського походження, чемпіон Німеччини 1933 року в напівважкій вазі. Відомий також як «Циган» Трольманн. Мав також «світське» ромське ім'я - «Рукелі» (ромською – дерево). Серед уболівальників він прославився своїми спортивними досягненнями і оригінальною роботою ніг під час бою, названу «танцем Трольмана». Серед жінок - ще і надзвичайною галантністю та вишуканою зовнішністю. Йоганн, як і тисячі інших ромів, став жертвою геноциду. Нацисти позбавили його спортивних регалій і ув'язнили в концтаборі Нойенгамме. Там талановитого боксера вбили – йому було лише 36 років. Його трагічну долю описав у своєму романі "Циганська раса" відомий італійський письменник, драматург нобелівський лауреат Даріо Фо. Автор розповів про життєвий шлях спортсмена від його перших дитячих боїв в 8-річному віці на навчальному рингу до загибелі в нацистському концтаборі. У Ганновері на честь Трольмана названа невелика вулиця. 2007 року німецька режисерка Сабіна Нойман зняла про боксера короткометражний фільм «Рукелі», а 2013 року вийшла повнометражна стрічка німецького режисера Ейке Бесудена «Циган - боротьба за життя Рукелі Трольмана».

Чинний чемпіон світу в професійному боксі у надважкій вазі - британець **Тайсон Ф'юрі** (1988 р.н) має ромське походження, що він особисто підтвердив ЗМІ. У своїй кар'єрі має 25 перемог із 25-ти зустрічей на ринзі. А 28 листопада 2015 року Тайсону Ф'юрі після 12-раундового бою

поступився за очками легендарний Володимир Кличко, після чого втратив свої чемпіонські пояси за версіями IBF, IBO, WBO і WBA.

Блаженний Сеферіно Хіменес Малья, (26 серпня 1861 року-26серпня 1936). Покровитель ромів в Католицькій церкві . 4 травня 1996 року зарахований Ватканом до лику блаженних.

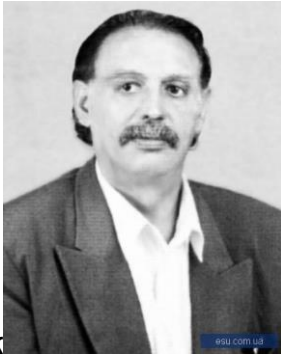

Свята ма́ти Терéза, (ім'я при народженні **Аньéза (Агнэс) Го́ндже Бояджіу**, 26 серпня1910 — 5 вересня 1997) - католицька черниця, засновниця добродійних місій, лауреат Нобелівської премії миру за 1979 рік. Впродовж понад сорока років допомагала сиротам, хворим та жебракам у місті Колката в Індії.Зростаючи під керівництвом матері Терези, добродійні місії поширили свою діяльність на інші країни. Протягом 70-ти років мати Тереза здобула міжнародне визнання, як заступниця бідняків та безпомічних.

Панков Микола Олександрович -ромський поет і перекладач.

Народився 1895 р. в Петербурзі. Вчився у церковно-приходському училищі. Працював на телеграфі, у конторі нотаріуса, санітаром. З 1926 р. друкувався у

пресі. Брав активну участь у створенні писемності для ромів. Зачинатель поезії на мові романі, літературний редактор ромських видань, автор низки підручників для шкіл і один з найенергійніших учасників у справі створення і організації ромського друку. Переклав багато творів мовою романі. Автор сценарію фільму «Суддя Рейтанеску» 1929 р.

КОЗИМІРЕНКО Міха (Михайло Григорович; 06. 02. 1938, Чернігів – 19. 07. 2005, м. Коростень Житомир. обл.) – роський поет, перекладач, композитор композитор, автор музики на вірші сучас. укр. поетів та власні. Брав активну участь у культур. житті Житомирщини, порушував у пресі і на радіо проблеми освіти й культур. відродження ромів. Написав кілька десятків творів ромською мовою, інтерпретував ромською мовою Гімн України, вибр. вірші Т. Шевченка («Думи мир», К., 1996), поему О. Пушкіна «Цыгане» (1999), а також окремі твори С. Руданського, І. Франка, Лесі Українки, С. Воробкевича, Є. Гребінки, В. Сосюри, А. Малишка, П. Перебийноса, М. Луківа, Г. Чубач, М. Сингаївського, та ін.

Софія Ковалевська (1850-1891 рр.) - російська математик, журналістка і письменниця. Вона була першим професором-жінкою в Росії і Північній Європі і вважається першою жінкою-професором математики в світі. У своїх мемуарах вона згадує, що її бабуся була ромкою. Софія Ковалевська отримала визначні світові нагороди за науково-дослідні роботи з математичного аналізу, механіки та астрономії.

Олександр Бауров, військовий інженер-ракетчик, учасник ВОВ, кавалер орденів Червоної зірки та Бойового червоного прапора.

Наталья Панкова -хімік, науковий працівник 30 авторських свідоцтв.
Любов Панкова -біолог, кандидат біологічних наук, автор більше 50 наукових праць.

Ян Кочановський - етнограф, доктор лінгвістики (Сорбонна) та етносоціології (Тулуза), артист.Олег Эрденко-інженер-полковник, працював у сфері космічної промисловості.

Илона Махотина - етнограф.

Арман «Арчанж» Олександр Стенгер , командир партизанського загону, учасник французького опору, співак, гітарист, президент циганської асоціації

Олександр Німецько, поет, письменник, драматург

Надія Деметер, доктор історичних наук, активістка

Лівія Ярока,член Європарламенту.

Камарон де ла Ісла, співак фламенко.

Кароль Адам,скрипаль-віртуоз, диригент, режисер, засновник театру «Роматхан»

Лекса Светлов, письменник, перекладач російськомовної літератури мовою романі.

Любов Панкова, біолог, кандидат біологічних наук, автор понад 50 наукових праць.

Райко Джуріч, письменник, академік-соціолог, публіцист.

Міхал Міжідар, журналіст, письменник, отримав літературну премію в 15 років.

Петро Григоріченко
президент Всеукраїнської спілки громадських організацій
«Конгрес Ромен України»